

- цивільно-правової (статті 1178–1183 Цивільного кодексу України) [4, с. 359–361];
- сімейно-правової (стаття 164 «Підстави для позбавлення батьківських прав»);
- кримінальної (стаття 166 Кримінального кодексу України «Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування») [6].

Неналежне виконання обов'язків щодо виховання дітей означає бездіяльність, у результаті якої обов'язки по вихованню виконуються неякісно, не в повному обсязі.

Наслідком такого поводження з дитиною може бути позбавлення батьківських прав. Позбавлення батьківських прав – санкція до батьків, які порушують свій обов'язок щодо виховання неповнолітніх дітей. У ст. 164 СКУ виписані випадки, у яких можливо позбавлення батьківських прав. Це може відбутися тоді, коли батьки не забрали дитину з пологового будинку, змушували дитину до жебрацтва, засуджені за кримінальні злочини проти дитини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ватрас В. Батьки та діти як суб'єкти сімейних правовідносин / В. Ватрас // Університетські наукові записки. – 2008. – № 4. – С. 145–150.
2. Лапчевська О. Проблеми захисту майнових прав дитини / О. Лапчевська // Судова апеляція. – 2013. – № 1. – С. 103–109.
3. Сімейний кодекс України – К. : Паливода А. В., 2015. – 104 с.
4. Цивільний кодекс України – К. : Паливода А. В., 2015. – 408 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
6. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Баранчук Анастасія Вікторівна
студентка магістратури

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Особливості конституційного процесу в УРСР

Конституція сучасної правової держави має бути основним і дієвим інструментом регулювання суспільних відносин. Конституція повинна об'єднувати правову систему держави, надавати їй стабільності та впорядкованості. Тому важливим для України є конституційний процес, адже створення власної конституції проходило та власне й проходить зараз в умовах економічної та політичної кризи.

Конституції Радянської України є повчальним прикладом розвитку вітчизняного конституціоналізму, без вивчення яких неможливо повною мірою зрозуміти проблеми і перспективи сучасного етапу розвитку держави. Конституційний процес в Україні не завершено, а це зумовлює актуальність нашого дослідження. Розв'язання відповідних теоретичних питань об'єктивно сприятиме вдосконаленню механізму втілення конституційних норм у життя. Окремі аспекти обраної теми знайшли висвітлення у працях Л. І. Летнянчина [5], А. Г. Слюсаренка [7], В. С. Кульчицького [6], П. П. Музиченка [1].

Після утвердження радянської влади на території України розпочинається тривалий конституційний процес. Згідно з постановою III з'їзду КП(б)У текст першої конституції Української РСР був розроблений та укладений ЦК Компартії України. Конституція РРФСР 1918 р. лягла в основу Конституції УРСР 1919 р.

У Конституції не приховувався класовий характер надання прав і свобод, а також встановлювався політичний режим диктатури пролетаріату [6, с. 12–14]. Конституція була написана українською мовою. Українська Соціалістична Радянська Республіка проголошувалася диктатурою пролетаріату. Влада працюючого населення на території Української Соціалістичної Радянської Республіки мала здійснюватися через Ради Робітничих, Селянських та Червоноармійських депутатів та інші органи влади за наказом Рад [1, с. 279]. Звичайно, в проекті радянської Конституції України 1919 р. немає положення про поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, яке є керівним у західних Конституціях. Однак, перша радянська Конституція мала важливе значення, адже вона стала юридичним підґрунтям для розвитку державотворчих та законотворчих процесів в УСРР [7, с. 28–34].

У травні 1929 р. XI Всеукраїнський з'їзд Рад затвердив нову Конституцію УРСР, в основу якої було покладено Конституцію СРСР 1919 р. та Конституцію РРФСР. Вона встановлювала повновладдя трудящих, скасовувала приватну власність, підтверджувала входження до складу СРСР УСРР як суверенної договірної держави, яка зберігала за собою право вільного виходу з Союзу, закріплювала принцип верховенства загальносоюзних органів і загальносоюзного законодавства. Як і перша Конституція УСРР, Конституція 1929 р. на законодавчому рівні закріпила принцип диктатури пролетаріату. Республіка Рад затверджувалась як державна форма цієї диктатури.

Конституція УСРР 1929 р. встановила право самостійно затверджувати власну Конституцію; право на територіальне верховенство; право на створення особистих органів державного управління і органів державної влади; право прийому до громадянства Української СРР; право ВУЦВК на здійснення законодавчої ініціативи у найвищих органах Союзу РСР [7, с. 65–67].

Документ проголошував забезпечення рівних політичних прав для трудящих мас незалежно від статі, віри, раси та національності, і повністю позбавила цих прав експлуататорські класи. Громадяни УРСР проголошувались громадянами СРСР. Конституція забезпечувала всім національностям, які жили на території УРСР, право вільно користуватися мовою, якою вони володіють. Громадяни також отримали право вільно влаштовувати зібрання, мітинги, походи, освіта встановлювалася всезагальною та безкоштовною [2].

Не дивлячись на позитивні сторони, Конституція УРСР 1929 р. мала негативні наслідки, що проявилось у жахливому адмініструванні (виселення і знищення найбільш працездатної частини селянства і інтелігенції), встановлювалася інша періодичність скликання з'їздів Рад, чергові Всеукраїнські з'їзди Рад скликалися ВУЦВК один раз на два роки. Конституція призвела до погіршення сільськогосподарського виробництва в Україні, що стало однією з причин Голодомору 1932–1933рр., адже всі кошти були направлені лише на індустріалізацію, інші галузі господарства занепадали. Затвердження диктатури пролетаріату в майбутньому призвело до скасування приватної власності і відкинуло Україну від магістралі Світового розвитку.

Наступна Конституція Української РСР була прийнята Надзвичайним 14-м з'їздом Рад УРСР в 1937 р. Вона була побудована на основі Конституції СРСР 1936 р., основна частина її статей носила демагогічний характер [3].

За Конституцією УРСР вищою державною владою в республіці була наділена Верховна Рада УРСР. Вона обирала Президію Верховної Ради УРСР, яка складалася з голови Президії Верховної Ради УРСР, двох заступників, секретаря Президії і 15 членів Президії Верховної Ради УРСР. Президія Верховної Ради УРСР була підзвітна Верховній Раді УРСР у всій своїй діяльності. Найвищим виконавчим і розпорядчим органом державної влади за Конституцією УРСР 1937 р. ставала Рада Народних Комісарів УРСР.

Як зауважував В. С. Кульчицький, особливість Конституції полягала в тому, що в ній вперше зустрічається положення про комуністичну партію як основну установу громадських і державних організацій [6, с. 183].

За Конституцією 1937 р. громадянам УРСР гарантувалися демократичні права й свободи, зокрема свобода друку, слова, вуличних походів та демонстрацій, свобода мітингів і зборів. Вони отримали право на недоторканість особи, майна, освіти, відпочинок, матеріальне забезпечення в похилому віці. Як і за Конституцією 1929 р., новий документ також проголошував рівноправність громадян незалежно від статі, расової приналежності чи релігійної, жінки отримали рівні права з чоловіками у всіх сферах життя.

За новою Конституцією УРСР впроваджувалися у життя основні засадничі ідеї марксистко-ленінської теорії про організацію та розвиток першого в світі радянського державного та соціалістичного суспільного устрою. Конституція 1937 р. утвердила зовсім іншу виборчу систему, яка була заснована на загальному виборчому праві. Багатоступеневі вибори були замінені прямими, відкрите голосування ставало таємним [3].

Четверту Конституцію УРСР було прийнято 20 квітня 1978 р. – слідом за прийняттям нової союзної конституції на позачерговій сесії Верховної Ради УРСР. Її текст був розроблений за зразком Конституції СРСР 1977 р. Вказаний документ проголошував новий стан розвитку Радянської держави, а саме побудову в Радянському Союзі суспільства «розвиненого соціалізму».

За новою Конституцією року вся влада в Українській РСР належала народові. Народ здійснював державну владу через Ради народних депутатів, які становили політичну основу республіки. Всі інші державні органи підконтрольні і підзвітні Радам народних депутатів. Організація і діяльність Радянської держави будувалися відповідно до принципу демократичного централізму: виборності всіх органів державної влади знизу доверху, підзвітності їх народові, обов'язковості рішень вищестоящих органів для нижчестоящих. Українська РСР у зовнішньополітичній діяльності керувалася цілями, завданнями та принципами зовнішньої політики, визначеними Конституцією СРСР.

Важливим органом влади республіки була Президія Верховної Ради УРСР: вона ставала підзвітним Верховній Раді Української РСР органом, який повинен забезпечувати злагоджену роботу вищого органу влади республіки [1, с. 373]. Конституція розширювала компетенцію органів Союзу, зводила нанівець можливість здійснення державного суверенітету України. Рада Міністрів УРСР виконувала роль уряду [4].

Конституцією УРСР 1978 р. були закріплені основні принципи процесуального права. До них можна віднести здійснення правосуддя тільки судом, на засадах

рівності всіх громадян перед законом, участь у суді першої інстанції народних засідателів, колегіальність розгляду цивільних і кримінальних справ у всіх судах, гласність судового розгляду; право обвинуваченого на захист тощо [6, с. 190].

Підводячи підсумки, варто відзначити, що усі Радянські Конституції України були важливими документами і спочатку розроблялися в ідеологічних відділах ЦК КПРС. Зважаючи на це, а також статус квазі-держави, який мала Україна, з великим застереженням ми можемо віднести Конституції УРСР до групи особливих законів країни. Радянські дослідники окреслювали особливу юридичну категорію – «Радянська Конституція» – як суттєво нову для конституційного права. Тому дослідження радянських Конституцій України дає нам можливість прослідкувати головні особливості становлення конституційного процесу в Україні. З історичної точки зору, аналіз конституцій радянського періоду в історії України дав можливість прослідкувати зміни в ідеологічному, політичному відношенні державно-правових інститутів комуністичної партії, яка була основною, а також з'ясувати процес розвитку «соціалістичного будівництва» в нашій країні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Музиченко П. П. Історія держави і права України: [навч. посіб.] / П. П. Музиченко. – [4-те вид.]. – К.: Знання, 2003. – 429 с.
2. Конституція (Основний Закон) Союзу Радянських Соціалістичних Республік 1929 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua>
3. Конституція (Основний Закон) Союзу Радянських Соціалістичних Республік 1937 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua>
4. Конституція України: затверджено Законом України від 20.04.1978 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=888-09>;
5. Летнянчин Л. І. Еволюція конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні / Л. І. Летнянчин // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 11: Зб. наук. пр. – Х.: Право, 2006. – С. 194–207.
6. Кульчицький В. С. Історія держави і права України. Академічний курс: [підручник] / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Львів: Ін юре, 2007. – 289 с.
7. Слюсаренко А. Г. Історія Української Конституції України / А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. – К., 1993. – 187 с.

Борисюк Тетяна Петрівна

студентка магістратури

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Розбудова правової держави в Україні: проблеми та перспективи

Ідея правової держави, яка бере свій початок із античної політико-правової думки і отримала могутній імпульс розвитку в Новий час, у сучасних умовах набуває практичної реалізації. Офіційне признание держави як правової в конституціях ряду країн, в тому числі і України, викликає необхідність наповнити категорію «правова держава» реальним юридичним змістом. В Україні зберігає свою актуальність та значущість проблема наукового осмислення тих фундаментальних ідей та положень, які лежать в основі як самої моделі правової держави, так і процесу її формування і